

XXIV. Hodnotiaca konferencia zahraničnej a európskej politiky SR (za rok 2025)

Cieľom XXIV. Hodnotiacej konferencie zahraničnej a európskej politiky bola odborné zhodnotiť kľúčové aspekty slovenskej zahraničnej politiky v stále turbulentnejšom medzinárodnom prostredí. V rámci štyroch moderovaných tematických panelov vystúpilo 15 panelistov (europoslanci, poradcovia, analytici a akademici). Novým prvkom podujatia bol panel zahraničných expertov. Na konferencii sme privítali celkovo 143 účastníkov, vrátane 44 diplomatov, dve europoslankyne a približne 100 zástupcov organizácií občianskej spoločnosti, akademickej obce, medzinárodných organizácií či štátnej a verejnej správy. Okrem odborných vstupov panelistov využili participanti na neformálne nadväzovanie kontaktov a výmenu názorov i prestávky medzi panelmi.

Konferenciu otvoril riaditeľ Výskumného centra Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, Tomáš Strážay, ktorý priblížil program podujatia a zdôraznil jej význam pre formovanie zahraničnopolitickej diskusie na Slovensku. S krátkym príhovorom následne vystúpil aj profesor Juraj Stern, predseda správnej rady Výskumného centra Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku. Vo svojom vstupe upozornil na prehlbujúcu sa nepredvídateľnosť globálneho vývoja, destabilizáciu európskeho susedstva a čoraz menej konzistentné signály, ktoré Slovensko vysielala svojim partnerom v EÚ a NATO.

Prvý panel: Slovenská zahraničná a európska politika v roku 2025

V prvom paneli, ktorý moderoval **Pavol Demeš**, člen správnej rady Výskumného centra Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, vystúpili europoslankyne **Miriam Lexmann** (EPP) a **Lucia Yar** (Renew Europe) spoločne s poradcom prezidenta pre zahraničné otázky a medzinárodnú politiku Jánom Kubišom. Do panelu prijala pozvanie i europoslankyňa **Katarína Roth Nevedďalová**, ktorá sa však v deň konferencie ospravedlnila a kvôli chorobe sa podujatia nezúčastnila.

Ťažiskom diskusie bolo hodnotenie medzinárodného vývoja a realizácie slovenskej zahraničnej politiky za uplynulý rok. Panelisti sa zhodli, že globálne medzinárodné prostredie je čoraz nestabilnejšie – poznačené geopolitickým súperením, oslabovaním predvídateľnosti a zvýšeným tlakom na existujúce pravidlá medzinárodných vzťahov.

Panelisti zdôraznili niekoľko kľúčových trendov, ktoré majú zásadný vplyv na medzinárodné prostredie – rastúci vplyv Číny, posuny v transatlantických vzťahoch a narastajúc vnútorný i vonkajší tlak na EÚ aj NATO. Zároveň zdôraznili, že napriek súčasnej nestabilite, ostáva rešpekt k pravidlám medzinárodných vzťahov kľúčovým referenčným rámcom – obzvlášť pre menšie štáty ako Slovensko.

Panelisti zhodne konštatovali, že hoci medzinárodné právo naďalej tvorí dôležitý základ, jeho dôsledné uplatňovanie je v rôznych konfliktoch a regiónoch čoraz ťažšie presadiť a priepať medzi normami medzinárodného práva a realitou mocenskej politiky sa rozširuje.

Vo vzťahu k výkonu slovenskej zahraničnej politiky panelisti kritizovali nejasné a protirečivé signály voči zahraničným partnerom a zdôraznili, že Slovensko potrebuje koherentnejšie a jednoznačnejšie vystupovanie v rámci EÚ a NATO. Opakovane zaznelo, že bez strategickej zrozumiteľnosti, dôveryhodnosti a predvídateľnosti riskuje Slovensko oslabenie svojho postavenia medzi partnermi (a to tak v EÚ ako aj NATO).

Panelisti sa na záver diskusie zhodli, že Slovensko musí pevnejšie ukotviť svoju zahraničnú politiku v euroatlantických záväzkoch, a zároveň byť schopné pružnejšie reagovať na rýchlo sa meniace a menej predvídateľné medzinárodné prostredie.

Druhý panel: Spoločná budúcnosť v EÚ a NATO

Novým aspektom podujatia bol druhý panel, ktorý moderoval **Andrej Matišák**, novinár Denníka Pravda a autor podcastu Global Agora a ktorý priniesol diskusiu zahraničných expertov na zahraničnú politiku a medzinárodné vzťahy. Diskutovali v ňom **Susan Stewart**, výskumníčka z nemeckého Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP); **Martin Svarovský**, český zahraničnopolitický analytik; **Piotr Szymański**, analytik bezpečnostnopolitického a obranného programu Centra pre východné štúdiá (OSW) v Poľsku; a **Richard Whitman**, expert na medzinárodné vzťahy pôsobiaci na University of Kent a Royal United Service Institute (RUSI) zo Spojeného kráľovstva.

Cieľom panelu bolo prediskutovať meniace sa úlohy EÚ a NATO v zmenenom geopolitickom prostredí, so špecifickým dôrazom na transatlantické vzťahy a schopnosť Európy čeliť bezpečnostným výzvam. Panelisti sa zhodli, že obe organizácie prechádzajú zložitým obdobím adaptácie, ktoré je akcelerované rastúcimi geopolitickými napätiami, vnútornými rozpormi a neistotou ohľadom budúceho smerovania americkej zahraničnej politiky.

Kľúčovou témou debaty bol posun v charaktere transatlantických vzťahov, pričom experti zdôraznili, že dochádza k štrukturálnej zmene vzťahov, ktorá pramení z odlišného strategického myslenia, rozdielnych prístupov k využívaniu sily a rozdielného vnímania svetového poriadku. Medzi panelistami však panoval konsenzus, že NATO aj EÚ zostávajú pre európsku bezpečnosť zásadným referenčným rámcom na ďalšiu spoluprácu.

Diskusii sa nevyhla ani nepredvídateľnosť americkej politiky – najmä vo vzťahu k Ukrajine či širšej európskej bezpečnosti. USA síce ostávajú kľúčovým bezpečnostným garantom, no ich prístup je čoraz častejšie vnímaný ako nepredvídateľný a viac transakčný, čo otvára otázku, do akej miery je Európa pripravená prevziať väčšiu zodpovednosť za vlastnú obranu.

V tejto súvislosti sa diskusia dotkla aj objavujúcich sa flexibilnejších formátov spolupráce – „koalícií ochotných“ a minilaterálnych zoskupení – ktoré vznikajú ako súčasť odpovede na zdĺhavosť a limity

konsenzuálneho rozhodovania v EÚ a NATO. Aj keď tieto formáty môžu zvýšiť akcieschopnosť, panelisti varovali, že prinášajú aj riziko fragmentácie a marginalizácie menších štátov.

Debata sa dotkla aj Ukrajiny a jej miesta v budúcej európskej bezpečnostnej architektúre. Panelisti sa zhodli, že Ukrajina sa stáva neoddeliteľnou súčasťou európskej bezpečnosti, no zároveň upozornili na výzvy súvisiace s poskytnutím spoľahlivých bezpečnostných záruk a udržania dlhodobej podpory.

Záver panelu naznačil, že budúcnosť európskej bezpečnosti bude závisieť od toho, či Európa dokáže posilniť vlastné kapacity, udržať transatlantické spojenectvo v meniacich sa podmienkach a vybudovať efektívnejšie a pružnejšie formy spolupráce.

Tretí panel: Aktuálne európske a bezpečnostné výzvy

Tretí panel, ktorý moderoval nezávislý publicista **Ivan Štulajter** priniesol zaujímavú diskusiu, v ktorej vystúpili **Zuzana Múčka**, analytička Rady pre rozpočtovú zodpovednosť; **Olga Gyárfášová** sociologička z Ústavu európskych štúdií a medzinárodných vzťahov UK v Bratislave; **Miroslav Wlachovský**, distinguished fellow v GLOBSEC-u; a **Matej Šimalčík**, výkonný riaditeľ Stredoeurópskeho inštitútu ázijských štúdií (CEIAS).

Expertná debata sa zameriavala na aspekty formujúce slovenskú zahraničnú politiku – predovšetkým na čoraz silnejší dôraz na suverenitu a myšlienku „zahraničnej politiky na všetky štyri svetové strany.“ Podľa panelistov má tento posun domáce aj medzinárodné príčiny: globálny trend populizmu a suverenistickej rétoriky, ale aj vnútornú politickú súťaž a meniace sa volebné nálady. Ústrednou témou diskusie bola inštrumentalizácia suverenity ako politického naratívu. Panelisti vysvetlili, že takéto rámcovanie stojí na presvedčení, že suverenita Slovenska je ohrozená – a to napriek tomu, že žiadne skutočné štrukturálne riziko neexistuje. Ide o typický populistický mechanizmus, ktorý konštruuje obraz vonkajšieho nepriateľa, sľubuje ochranu a obnovu kontroly a pritom vedome stavia na emóciách namiesto argumentov.

Diskusie neopomenula ani narastajúcu emocionalizáciu politického diskurzu a pretrvávajúcu tendenciu časti slovenskej spoločnosti hľadať akúsi „strednú cestu“ – balansovať medzi východom a západom. Panelisti konštatovali, že tieto naratívy sa v politickej komunikácii aktívne podporujú, a to napriek tomu, že Slovensko je inštitucionálne jasne zakotvené v EÚ a NATO. Upozornili aj na priepasť medzi rétorikou a ekonomickou realitou: hoci sa v politickom diskurze hovorí o diverzifikácii a geopolitickom balansovaní, Slovensko je hlboko previazané s európskym ekonomickým priestorom a drvivá väčšina jeho obchodu, investícií aj finančnej stability závisí od trhov EÚ. Súčasná rétorika pritom odvádza pozornosť od skutočných štrukturálnych problémov – konkurencieschopnosti, fiškálnej udržateľnosti a energetickej bezpečnosti.

Panel sa venoval aj zahraničnopolitickým naratívom vo vzťahu k Rusku a Číne. Panelisti zdôraznili, že tým, že sa predstavitelia slovenskej vlády vyhýbajú tomu, aby jednoznačne pomenovali, kto nesie

zodpovednosť za vojnu na Ukrajine a zároveň preberajú argumenty, ktoré túto zodpovednosť relativizujú, prinášajú zmätok do domácej diskusie, a zároveň poškodzujú dôveryhodnosť Slovenska v očiach partnerov.

Diskusiu panelisti uzavreli s tým, že i keď Slovensko svoje zahraničnopolitické smerovanie v praxi zásadne ešte nezmenilo, blíži sa k bodu, v ktorom by rétorika mohla začať reálne ovplyvňovať strategické rozhodnutia. Posilňovanie zrozumiteľnosti, dôveryhodnosti a konzistentnej euroatlantickej orientácie preto zostáva pre budúcnosť smerovania slovenskej zahraničnej politiky kľúčové.

Štvrtý panel: Akú zahraničnú politiku chceme

Záverečný panel podujatia moderovala zakladateľka Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku Magda Vášáryová. V diskusii vystúpila analytička Európskej rady pre zahraničné vzťahy **Jana Kobzová**; analytik Výskumného centra Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku **Alexander Duleba**; **Imrich Marton** výskumník z Katedry politológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave; a **Juraj Marušiak**, riaditeľ Ústavu politických vied Slovenskej akadémie vied.

Diskusia sa sústreďovala na strategické voľby, pred ktorými Slovensko stojí v čoraz menej predvídateľnom medzinárodnom prostredí. Panelisti sa zhodli, že miera rizika je vysoká a spoliehať sa na to, že existujúce medzinárodné štruktúry zostanú stabilné, je hazard. Prístup „nejako to dopadne“ v dnešnom geopolitickom kontexte jednoducho nestačí.

Kľúčovým leitmotívom panelu bola potreba posilniť odolnosť, obranyschopnosť a partnerstvá Slovenska. Panelisti vyzdvihli dôležitosť dlhodobého boja s vplyvovými operáciami – najmä zo strany Ruska a Číny – a nevyhnutnosť investícií do skutočne funkčných obranných kapacít. Krajina, ktorá nie je ochotná brániť sa sama, nemôže očakávať, že ju budú brániť iní. Rovnako dôležité je budovať zmysluplné partnerstvá a vedieť pomenovať, akú pridanú hodnotu v nich Slovensko prináša.

Diskusia sa dotkla aj komplexnejšej transformácie európskeho bezpečnostného prostredia. Panelisti označili súčasné obdobie za skutočný zlomový bod – Európa sa opäť musí vyrovnávať s otázkami tzv. tvrdej bezpečnosti: jadrového odstrašovania, kontroly zbrojenia a budovania stabilnej bezpečnostnej architektúry. Zdôraznila sa i potreba prehodnotenia bezpečnostných inštitucionálnych základov európskeho poriadku.

V rámci domácej politiky pomenovali panelisti výzvy súvisiace so strategickou orientáciou a identitou Slovenska. Slovenská republika prechádza vnútornou krízou smerovania, ktorú nemožno riešiť zvonku. Slovensko si musí samo definovať zahraničnopolitické priority – na základe vlastnej historickej skúsenosti, demokratických hodnôt a spoločenského konsenzu. Opakovane zaznelo, že demokratická legitimita a otvorená verejná debata sú pri formovaní zahraničnej politiky nenahraditeľné.

Opakujúcou líniou diskusie bola aj otázka relevantnosti a dôveryhodnosti. Panelisti upozornili, že nejednoznačné postoje a koncept „zahraničnej politiky na všetky štyri svetové strany“ znižujú v očiach partnerov spoľahlivosť Slovenska a oslabujú jeho vplyv. Pre malý štát sú dôveryhodnosť, predvídateľnosť a aktívna angažovanosť v európskych a transatlantických štruktúrach nevyhnutnosťou a nie luxusom.

Panelisti tiež pomenovali riziká vyplývajúce z pozicionovania sa do priestoru „medzi“ geopolitickými blokmi, ktorá môže viesť k strate relevantnosti a strategickej marginalizácii. Zároveň zdôraznili dôležitosť multilateralizmu, demokratických hodnôt a solidarity ako základných princípov, na ktorých by mala stáť slovenská zahraničná politika.

Na záver sa panelisti zhodli, že Slovensko stojí na dôležitej križovatke. Jeho dlhodobá bezpečnosť a prosperita budú závisieť od posilnenia vnútornej odolnosti, jasného strategického smerovania a aktívneho prínosu pre európsku a transatlantickú spoluprácu.

Závery a odporúčania

XXIV. Hodnotiaca konferencia potvrdila, že aktuálne je medzinárodné prostredie nepredvídateľné a poznačuje ho geopolitická rivalita, tlak na existujúce pravidlá svetového poriadku a neistota v transatlantických vzťahoch. Aj keď EÚ a NATO ostávajú pre bezpečnosť a spoluprácu nenahraditeľné, prechádzajú adaptáciou a vyžadujú silnejšiu európsku angažovanosť. Naprieč všetkými panelmi prevládol jasný konsenzus: Slovensko zostáva štruktúrne zakotvené v euroatlantickom priestore, no nekonzistentná komunikácia a nejednoznačné politické signály ohrozujú jeho dôveryhodnosť a vplyv u partnerov.

Diskusie tiež ukázali, že kľúčové výzvy Slovenska sú čoraz viac vnútorného charakteru. Rastúca priepasť medzi rétorikou a realitou, naratívy postavené na suverenite a nedostatok strategickej zrozumiteľnosti môžu, ak zostanú bez odozvy, postupne reálne ovplyvniť zahraničnopolitické rozhodnutia. Za nevyhnutné priority boli označené: posilnenie odolnosti, obranných kapacít a partnerských vzťahov, ako aj upevnenie demokratickej legitimacy a jasnej zahraničnopolitickej línie. Dlhodobá bezpečnosť a relevantnosť Slovenska budú závisieť od toho, či bude schopné vystupovať ako predvídateľný, dôveryhodný a aktívny hráč v európskom a transatlantickom spoločenstve.

Poďakovanie

Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku sa chce týmto poďakovať panelistom, moderátorom, účastníkom podujatia a partnerom za ich príspevok k úspešnému priebehu konferencie. Osobitné poďakovanie patrí Nadácii Konrada Adenauera, Veľvyslanectvu Spojeného kráľovstva, Veľvyslanectvu Poľska a všetkým darcom, ktorí podujatie podporili prostredníctvom crowdfundingovej kampane na platforme StartLab. Bez ich pomoci by sme konferenciu neboli schopní zrealizovať.